

regulari debet. Possunt etiam regulari secundum aliud donum Spiritus sancti, quod in uno excellentius invenitur, quam in alio. Si quæ vero rationes humanæ, aut theologicæ adhibentur ad istorum examen, sunt minus principaliter consideratæ, et solum deservientes ministerialiter ad melius explicandas res fidei, vel instinctum Spiritus sancti. Unde pro istis spiritualibus, et mysticis rebus examinandis, non solum scholastici adhiberi debent, sed etiam viri spirituales, et prudentes eloquii mystici, qui sciant de viis spiritus judicare, et discernere possint spirituum differentias.

XXIII. Et sic ad argumentum in tertia difficultate factum, patet solutio, quod donum consilii habet a Spiritu sancto certitudinem non quidem fidei, sed certitudinem prudentialem, licet fundatam in motione Spiritus sancti; de ratione autem hujus prudentialis certitudinis est, quod quando res ipsæ in se sunt dubiæ, et obscuræ, fiat probatio, et examen per alios, qui habent excellentius donum, aut melius penetrant, et intelligunt regulas fidei, quibus spirituales illæ viæ, ac motiones examinandæ sunt, et ad hoc ipsum examen movet donum consilii, quia in his dubiis regulariter Spiritus sanctus non dat consilium, et certitudinem interius sine dependentia ab aliorum examine, quia vult probari spiritus si ex Deo sint, et hoc ipsum velle probari, et examinari, et humiliter procedere, et non præsumere de se quod potest de omnibus disponere, ad donum consilii spectat, et maxime Dei consilium est, humilitatis, atque examinationis consilium. Unde non ducitur privato spiritu, sed examinato.

XXIV. Verum quidem est aliquando extra regulas ordinarias Spiritum sanctum movere aliquorum mentes ad aliquid agendum, quod

humanam superat prudentiam, etiam sine aliorum consilio, sicut quod Samson se occiderit, et quod aliquæ sanctæ virgines, aut martyres sponte in mortem irruerint. Sed hoc non potest certis regulis definiiri, ipse enim Spiritus sanctus, qui movet ad id faciendum, etiam dat interiorem securitatem, et certitudinem de modo faciendi, sed valde oportet in hoc esse cautum, nec facile potest quis ductum proprium sequi, ne pro Spiritu veritatis præcipitur a spiritu erroris. Sequenda est ergo regula Augustini II de civitate, cap. XXVIII: « Qui audit non licere se occidere, faciat, si jussit cujus non licet jussa contemnere. Tantummodo videat, utrum divina jussio nullo nutet incerto. » Itaque ad sequendum interiorem spiritum, et consilium sine examine, et approbatione, et communicatione cum aliis (ordinarius enim modus quos movet Spiritus sanctus est per consilium cum examine, et communicatione aliorum) oportet perpendere, an mens, quæ a Spiritu efflatur sit serenata, et pacificata sine ullo nubilo passionis, aut furoris, eo quod: *Sapientia quæ desursum est primum quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, etc.* Jacobi III. Et ex his effectibus discernitur, an ex Deo sit. Et tunc tali pace, et serenitate fruens perpendat si relinquatur ei aliqua nutatio, aut obscuritas, aut fluctuatio circa illum spiritum, an ex Deo sit. Nam si aliquid nutationis, aut dubitationis cernit, dum est in sano vigilantique judicio, est signum, quod Deus non vult statim fieri, sed prius examinari. Ut autem sine examine fiat, debet Deus se solo supplere quidquid per examen deberet approbari, et ita debet relinquere mentem sic securam, et certam, quod nullo nutet incerto, ut possit id committi sine examine aliorum.

XXV. Si tamen aliquis velit persuadere aliis se habere spiritum Dei et ex tali spiritu loqui, non facile est credendus, sed semper omnia debent subijci examini sapientium, et spiritualium virorum, nec aliter acceptanda sunt in re gravi præsertim, et extraordinaria. Et quidem si agitur de doctrina publica, aut de re proponenda, et docenda in Ecclesia, non debet admitti quod aliquis doceat dicens se esse missum a Deo (aut habere revelationem Dei) nisi per miraculum aut expressum testimonium Scripturæ id probet, ut dicitur in capite Cum ex injuncto, de hæreticis. Si autem agitur non de doctrina, aut de aliquo, quod publice proponatur ad credendum, sed de aliqua re particulari, et privata, ut si aliquis admoneatur a viro probatæ vitæ, quod hoc vel illud ei succedet, aut quod Deus hoc vel illud jubet, tunc licet non obliget ad credendum, potest tamen deservire ad formandam prudentiam, et prudentialiter operandum attempta bonitate morali, et decentia rei, quæ proponitur, et attempta qualitate vitæ, et morum ejus qui proponit, et multo magis si plures in idem conspirent tamquam dictum a Deo, sine hoc quod se communicent, et sint probatæ vitæ. Si enim legimus a pluribus sanctis viris aliquos esse admonitos de hic quæ debebant agere, aut quod placebat Deo ut agerent, per revelationes a Deo factas, sicut S. Benedictus plura prædixit Tobie spiritu prophetico, et S. Catharina Senensis, S. Brigitta, S. Vincentius Ferrerius, S. Franciscus de Paula, alique plurimi, quæ in ædificationem aliorum profecerunt, neque tunc quando dicebantur prius examini plurium subijciebantur. Et antiqui prophetæ etiam sine miraculis multa dicebant regibus ut facerent ex divina jussione, quæ tamen attempta personæ qualitate, et rei dic-

tæ bonitate statim sine alio examine acceptabantur, ut cum rex Sedecias tulit Jeremiam abscondite (et sic sine examine prævio) in domum suam, et dixit: *Putasne est sermo a Domino? Et dixit: Est: et ait: In manus regis Babylonis traderis, Jerem. xxxvii.* Et cum ad vocem unius prophetæ Roboam, et omnis exercitus ejus omiserunt prælium facere cum filiis Israel II Paralip. xi. Et alia multa passim occurrunt in Scriptura, quæ etiam sine miraculis prophetabantur, et acceptabantur. Sed de his latius agere non est præsentis loci, sed in materia de fide, et de prophetia.

ARTICULUS VI.

Quid de donis pietatis, fortitudinis et timoris?

I. Ista dona correspondent parti appetitivæ, et correspondent virtutibus cardinalibus, quæ ad voluntatem et partem appetitivam pertinent. Sicut enim donum consilii correspondet prudentiæ, ita pietas religioni, et toti materiæ justitiæ, quæ est in voluntate; donum fortitudinis virtuti fortitudinis, quæ est in irascibili; donum timoris virtuti temperantiæ, quatenus ex timore Dei retrahitur homo a concupiscentiis carnalibus, juxta illud Psalm. cxviii: *Confige timore tuo carnes meas, a judiciis enim tuis timui*: licet etiam donum timoris respondeat virtuti spei, quatenus primo et per se intendit reverentiam Dei ad vitandam ejus offensam, et reprimendam præsumptionem, quæ opponitur spei. Unde dicit S. Thomas 2-2, quæst. cxli, art. II ad tertium: « Quod donum timoris principaliter quidem respicit Deum cujus offensam vitat, et secundum hoc

correspondet virtuti spei, ut supra dictum est. Secundario autem potest respicere quæcumque aliquis refugit ad vitandam Dei offensam. Maxime autem homo indiget timore divino ad fugiendum ea, quæ maxime alliciunt, circa quæ est temperantia, et ideo temperantiæ etiam correspondet donum timoris.» Sic ergo circa ista dona explicare oportet duo. Primum, quæ sit ratio eorum formalis, in qua distinguantur a virtutibus moralibus etiam infusis sibi correspondentibus: secundum, ad quæ objecta se extendat, et quam habeat materiam quodlibet ex his donis.

PIETATIS DONUM QUOMODO EXPLICANDUM?

II. Incipimus ab isto dono, licet in Isaiam prius ponatur donum fortitudinis ut subordinatum dono consilii, quam pietas quæ subordinatur dono scientiæ, eo quod materia pietatis, quæ est circa religionem, et justitiam, prior est in nobilitate materia fortitudinis, pertinetque ad voluntatem, in qua est religio, et justitia. Verum quidem est aliquos in Isaiam non legere pietatem distinctam a timore, quia eodem vocabulo dicunt in Hebræo nominari spiritum pietatis, et spiritum timoris. Cæterum quidquid sit de Hebraicis codicibus, quos modo obtinemus, vel translationibus aliis privatis, certe in vulgata, quæ auctoritate Ecclesiæ approbata est, constat nominari spiritum pietatis distinctum a spiritu timoris, quam distinctionem probat etiam antiquissima patrum traditio, et Ecclesiæ usus communiter septiformem spiritum confitentis, propter septem dona Spiritus sancti nominata ab Isaiam, ut supra ostendimus, quæ non essent septem, si donum pietatis, et

timoris confunderentur. Certe licet cultus quem respicit pietas, et reverentia quam timor exhibet, multum symbolizent, tamen differunt ex parte materiæ, et rationis formalis circa ipsam, quia pietas et religio respiciunt pro materia cultum ut exhibendum Deo, in quem respiciunt per modum cuiusdam prosecutionis, in quantum respicitur Deus ut beneficus, et principium omnis boni in nos. At vero timor reveretur Deum resiliendo ab ipso in propriam parvitatem, ut a principio summæ majestatis, et potente infligere malum. Timor enim etiam reverentialis non respicit personam quam timet ut beneficam, sic enim potius erga illam demulcetur quam terretur, sed ut habentem potestatem infligendi malum, etsi nolit de facto unquam infligere. Et sic omnino differt a pietate.

III. Hoc ergo supposito explicanda sunt illa duo supra posita de istis donis, quo modo intelligenda sint in dono pietatis, scilicet, quæ a cæteris virtutibus distinguitur: et secundo quæ sit ejus materia ad quam se extendit.

IV. Et quidem circa rationem ejus formalem, difficultas est in distinguendo hoc donum pietatis a religione infusa, cui maxime videtur correspondere. Nam quod dicit D. Thomas 2-2, quæst. cxxi, art. 1, quod donum pietatis respicit Deum ut Patrem, quod non faciunt aliæ virtutes, ut religio quæ respicit illum ut Dominum; proprium autem pietatis est exhibere observantiam parentibus, quod autem aliquis sic elevetur, ut Deum ipsum pro Patre habeat, nec solum pro Domino, et sic affectu pietatis, et patris ipsum colat, quod proprium est eorum: *Qui acceperunt spiritum adoptionis in quo clamamus Abba pater*, ut inquit Apostolus ad Roman VIII. Hoc inquam quod D. Tho-

mas dicit non sufficit: nam etiam religio infusa respicit Deum, et exhibet illi cultum ut patri, si quidem nihil aliud est respicere Deum ut patrem, quam respicere illum ut principium gratiæ, quam nobis infundit, et per quam nos adoptat in filios; sed religio infusa respicit Deum, ut principium gratiæ, quia respicit illum, ut auctorem supernaturalem, qui utique est auctor gratiæ; ergo respicit illum ut patrem; ergo in hoc non differt a dono pietatis, si in hoc solum consistit pietas, quod respiciat Deum ut patrem: licet religio acquisita solum colat Deum ut creatorem, et principium totius naturæ, quia nihil dicitur de auctore supernaturali, ut religio infusa.

V. Dices: Religionem infusam respicere quidem Deum ut patrem, sed communi modo, quatenus dicitur a fide cognitio Dei ut patris per gratiam in articulo salvatoris. et glorificatoris; donum autem pietatis respicere Deum ut patrem ex peculiari aliquo instinctu Spiritus, sancti, ut significat D. Thomas loco citato, in fine corporis articuli.

VI. Sed contra, quia iste peculiaris instinctus non addit aliquid supra cognitionem, et respicientiam ad Deum ut patrem per gratiam, nisi forte secundum magis vel minus in isto genere, quæ non variant speciem et formalem rationem actus, sed intra eandem magis vel minus perficiunt.

VII. Nec valet dicere, quod iste peculiaris instinctus pro dono pietatis, quo distinguitur a religione infusa, est instinctus pro casibus extraordinariis, in quibus prudentia etiam infusa dictare non potest, ut si quis ex instinctu divino permaneat in oratione usque ad continuationem mortis, vel si quis petat a Deo miraculum ut melius defendatur

respublica, talis instinctus non est a prudentia infusa, nec illum sequitur religio, sed donum pietatis. Sic aliqui explicant distinctionem istius doni a religione infusa, ut Gregorius Martinez super hanc quæstionem LXVIII, art. VI, dub. III. Cæterum hoc est confugere ad casus extraordinarios, qui non pertinent ad omnes existentes in gratia, sed potius ad gratias gratis datas, ut ad gratiam miraculorum, quæ etiam potest reperiri in peccatore; dona autem Spiritus sancti sunt solum in habentibus gratiam, et universaliter in omnibus habentibus gratiam; qui tamen omnes non faciunt miracula, aut illa extraordinaria opera; ergo non sufficienter per hoc explicatur ille specialis instinctus requisitus ad donum pietatis. Unde nec D. Thomas explicavit donum pietatis per conformitatem ad talem instinctum extraordinarium, nec posuit differentiam inter pietatem, et religionem, nisi quia religio respicit Deum, ut creatorem; pietatis autem donum respicit illum ut patrem, et ideo tale donum est excellentius religione, ut patet in illo loco citato, solutione ad secundum. Nusquam vero comparavit hoc donum cum religione infusa, quæ respicit Deum ut auctorem supernaturalem, atque adeo ut patrem per gratiam. Et ideo in hoc manet integra difficultas.

VIII. Alii dicunt distingui donum pietatis a religione etiam infusa, ob extensionem suæ materiæ. Nam donum pietatis extendit se ad omnem materiam justitiæ, sic enim colit Deum ut patrem, quod homines respicit ut fratres in communicatione gratiæ ac Spiritus, et sub hac ratione exhibet Deo cultum, et hominibus justitiam ministrat: religio autem solo cultu Dei contenta est, nec ad alias materias justitiæ se extendit. Denique etiam addi potest

quod donum pietatis versatur circa debitam reverentiam ad Scripturas non contradicendo illis sive intelligantur, sive non, ut Augustinus illi attribuit lib. II de doctrina christiana, cap. VII et lib. I de sermone Domini in monte, cap. IV. Imo generaliter denominatur pia affectio illa qua afficimur ad res fidei, etiam si non intelligamus eas, et inde movemur ad credendum. Utrumque hoc refert libro II, de gratia, capite XXI, numero XVI et XVII.

IX. Neutrum plane explicat specialem formalitatem, et rationem doni pietatis. Non primum; tum, quia non explicat formalem rationem hujus doni, sed extensionem materiæ, et oportet reddere rationem, quare tantam extensionem petat donum pietatis, et qualis sit formalis ejus ratio, quæ totam illam materiam complectatur; tum, quia non constat donum pietatis se extendere ad omnem illam materiam, aut ad eam non se extendere religionem infusam. Si enim ex eo extenditur ad omnem materiam justitiæ donum pietatis, quia respicit Deum ut patrem, et consequenter debet respicere homines ut fratres, cur non etiam religio infusa eodem modo se habeat, si quidem respicit Deum ut patrem, quatenus respicit aut auctorem gratiæ, et consequenter poterit respicere homines ut fratres, quatenus communicant in eadem gratia. Aut si religio infusa non potest sic respicere homines ut fratres, sed solum Deum ut patrem, quomodo pietas utrumque complectitur, et quæ est illa ratio formalis ita elevata quæ tantam materiam potest complecti, cum ratio formalis religionis infusæ non possit. Nec illud secundum sufficienter explicat donum pietatis; tum, quia habere reverentiam ad Scripturas non potest esse adæquatus et totalis actus doni pietatis, cum versetur etiam cir-

ca cultum Dei, non solum circa Scripturarum reverentiam; tum, quia in Angelis, et beatis est donum pietatis, nec tamen versatur circa Scripturas, cum illis careant; tum denique, quia iste respectus, et affectus ad Scripturas magis pertinet ad fidem, vel ad piam affectionem, quia disponitur animus ad fidem, quam ad religionem, vel pietatem, quia testimonium Scripturæ fides accipit; ergo et illi reverentiam exhibet, nec illis contradicit. Certe si hæc reverentia attribuitur pietati, utique et religioni infusæ potest attribui, nec est cur illi denegetur: ergo per hoc solum non distinguitur pietas a religione. Et S. Thomas loco statim citando, quæstiuncula II ad primum dicit: « Quod exhibere reverentiam sacræ Scripturæ ad latriam pertinere videtur. »

X. Quare persistendo in dicto D. Thomæ oportet ejus mentem venari ex his quæ alibi etiam tradit loquens de dono pietatis, scilicet in III, dist. XXXIV, quæst. III, art. II, quæstiunc. I ad primum, ubi distinguit pietatis donum a pietate virtute quæ reddit cultum Deo, quæ utique est religio infusa, quæ respicit Deum ut auctorem gratiæ, et sic etiam pietas appellari potest. Et dicit D. Thomas: « Quod quamvis pietas virtus quæ latria dicitur, ipsi Deo exhibeatur, in hoc tamen accipit aliquid humanum pro mensura, scilicet beneficium a Deo acceptum ratione cujus est debitor ei; sed pietas quæ est donum accipit in hoc aliquid divinum pro mensura, ut scilicet Deo honorem impendat, non quia sit ei debitor, sed quia Deus honore dignus est, per quem modum etiam ipse Deus sibi honoris est. » Itaque formaliter et specificè differunt pietas donum, et religio infusa, seu latria, quæ est pietas virtus, ex diversa ratione debiti, quæ est id quod formaliter, et intimius attenditur in

his virtutibus quæ sunt ad alterum; ex diversa enim ratione debiti originatur diversa virtus ad alterum. Invenit ergo D. Thomas quomodo ex intimis discerneret donum pietatis a latria, seu religione infusa, quia religio ita respicit rationem cultus in Deo, quod fundat illud in ratione debiti mutui, scilicet respiciendo beneficia Dei erga nos, et retributionem, quam debemus ei juxta modum talium beneficiorum secundum illud Psalmi CXV: *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam et nomen Domini invocabo.* Ubi invocatio Domini, quæ est actus religionis fit per modum retributionis, et debiti, ad id quod Dominus retribuit et dat nobis.

XI. At vero donum pietatis relicta hac mensura retributionis, et largitionis honorum, honorat, et magnificat Dominum ratione sui, sive bona, sive mala nobis tribuat, sed in quadam nuditate, et annihilatione omnium, solum attendit ad magnitudinem divinam in se, et propter se, dicens cum propheta, Psalmo XXXIII: *Magnificate Dominum mecum, et exaltemus nomen ejus in idipsum*, hoc est, non in his quæ nobis tribuit, nec juxta mensuram beneficiorum colamus, sed propter ipsum, et in idipsum: et iterum Psalm. LXXII: *Ad nihilum redactus sum, et nescivi: ut jumentum factus sum apud te, et ego semper tecum. Quid enim mihi est in celo, et a te quid volui super terram. Deficit caro mea, et cor meum; Deus cordis mei, et pars mea, Deus in æternum. Mihi adhærere Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam.* Ecce perfectum pietatis donum, et cultus Dei ultra mensuram, et modum humanum, quando anima quasi nihilum, et inane quoddam se reputat, et quasi omni creato beneficio exuta, imo quasi sine intellectu stul-

tus quoad mundum, et jumentum quoddam soli oneri aptum, et motioni qua agitur a Deo, et quæ semper cum ipso est, quando nec in celo, nec in terra aliquid proprium agnoscit, quando ipsa caro deficit et consumitur, et ipsa substantia tamquam nihil ponitur ante Deum, tunc in talivacuitate, et annihilatione positus nulla beneficiorum divinum mensura ductus, sed recordatus justitiæ ejus solius, respicit Deum in se tamquam hæreditatem suam æternam, et ipsi immediate adhæret, et colit, ac veneratur in se: iste honorat Deum dono pietatis, solum honorem, et magnitudinem ejus spectans (nam adhærere Deo ponitur ut mensura ad quam attendit donum pietatis, ut docet S. Thomas in III, distinct. XXXIV, quæst. III, art. I, quæstiunc. III) etiam nullo ejus attento beneficio, sed sive per famam, sive per infamiam, sive per gloriam, sive per ignobilitatem, et ut tandem ipse Apostolus fatetur de se ad Philipp. II: *Magnificabitur Christus in corpore meo sive per vitam, sive per mortem*; hoc est honorabitur, et coletur, non attento beneficio, vel damno, sed propter solam magnificentiam suam. Qua etiam ratione dixit in suo cantico Beatissima Virgo: *Magnificat anima mea Dominum, et exultavit spiritus meus in Deo salutari meo, quia respexit humilitatem ancillæ suæ*: quasi magnificandi, et exultandi in Deo motivum, et ratio non sit aliud quam ipsa Dei celsitudo respiciens illam profundissimam humilitatem et servilem conditionem, potius quam sublimissima beneficia sibi collata, etiam maternitatis divinæ.

XII. Sic ergo differt clare pietatis donum in ipso modo honorandi, et colendi Deum ratione honoris qui in ipso est, et non solum ex consideratione, et mensura beneficiorum, quæ nobis confert. Et qui gratias